

Advies Archeologische Monumentenzorg 2018 – nr. 109

Beoordeling van een archeologisch rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Valkenswaard
Dhr. M. Antonis / mevr. C. Evers
Postbus 10100
5550 GA Valkenswaard

Datum: 10-07-2018

Project: *Valkenswaard, verbinding N69 – Mgr. Smetsstraat. Gemeente Valkenswaard (B). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO), auteur F. Verhagen MA (Transect-rapport 1659), 10-04-2018.*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)
Wal 28, Postbus 8035, 5601KA Eindhoven
Mevr. drs. Janneke Bosman
E-mail: J.Bosman@odzob.nl
Controle: Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 088-3690638

Inleiding

In verband met het voornemen om ter hoogte van de Mgr. Smetsstraat een nieuwe ontsluiting op de toekomstige N69 te realiseren, heeft Transect in opdracht van AGEL Adviseurs in plangebied verbinding N69 – Mgr. Smetsstraat te Dommelen een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Het plangebied is gelegen tussen de Mgr. Smetsstraat en de N397, ten zuidwesten van Dommelen. Het exacte oppervlak van de ingrepen is nog niet bekend, evenals de verstoringsdiepte. Uitgegaan wordt van een verstoringsdiepte tot in de C-horizont, waarbij een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Doel van het bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

Samenvatting van het rapport

Onderzoekskader RO: Bestemmingsplanwijziging
Grootte plangebied: circa 7.000 m ²
Onderzoekperiode: april 2018
Opdrachtgever: AGEL Adviseurs
Opdrachtnemer: Transect

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied gelegen is op een terrasvlakte tussen twee beekdalen en op de flank van het beekdal van de Keersop. Het zuidoostelijke puntje van het plangebied is gelegen op een laag landduin. Hier bovenop heeft zich in het overgrote deel van het plangebied een hoge zwarte enkeerdgrond gevormd. Op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) is duidelijk te zien dat de maaiveldhoogte binnen het plangebied afloopt richting het beekdal van de Keersop. Uit het geraadpleegde kaartmateriaal blijkt dat het plangebied altijd onbebouwd is. Wel is de percelingsstructuur veranderd door de tijd heen en wordt rond 1900 de beekloop van de Keersop recht getrokken. Het zuidelijke deel van het plangebied maakt onderdeel uit van een groot landbouwperceel. Aan de noordzijde, richting de Keersop, is het land opgedeeld in kleinere percelen die in gebruik zijn als weiland. Na de Tweede Wereldoorlog vindt ook hier schaalvergroting plaats. In de omgeving van het plangebied zijn in het verleden diverse archeologische onderzoeken uitgevoerd, waaruit blijkt dat in het gebied vindplaatsen kunnen voorkomen die dateren uit de periode Mesolithicum – Neolithicum, IJzertijd – Romeinse tijd en Late Middeleeuwen. De pre-Middeleeuwse

resten bevinden zich met name langs het beekdal. Resten vanaf de Late Middeleeuwen hangen samen met de ingebruikname van het gebied als akkercomplex van het naburige dorp Dommelen. Op de erfgoedkaart van Valkenswaard ligt het oostelijke deel van het plangebied in een gebied met een hoge archeologische verwachting (categorie 4). Deze verwachting loopt richting het westen via een middelhoge archeologische verwachting (categorie 5) naar een lage archeologische verwachting (categorie 6).

Vindplaatsen van de jagers en verzamelaars (Paleolithicum t/m Mesolithicum) zijn vrijwel altijd gesitueerd op gradiëntzones die zich op de overgang van droge naar natte gebieden bevinden. Daarbij valt te denken aan de hogere gronden rondom vennen en andere natte laagten, zoals beekdalen. Gezien de ligging op een terrasvlakte tussen twee beekdalen en op de flank van het beekdal van de Keersop, is de verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit de periode Laat-Paleolithicum tot Neolithicum middelhoog tot hoog. Vindplaatsen van landbouwers (Neolithicum t/m Nieuwe tijd) worden doorgaans aangetroffen op gronden die geschikt waren om te beakkeren. Aangezien het plangebied in een gebied met hoge enkeerdgronden was gelegen, op een terrasvlakte tussen twee beekdalen en op de flank van het beekdal van de Keersop, is de verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit de periode Neolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen eveneens middelhoog tot hoog. In verband met de ligging op een locatie waarin geen historische bebouwing bekend is, is de verwachting op het aantreffen van resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd middelhoog. Deze verwachting betreft vooral resten relaterend aan de weg en percelering en een landweer. In het beekdal van de Keersop is ook een verwachting voor natte contexten.

Op basis van de middelhoge tot hoge verwachting op archeologische waarden uit de periode Laat-Paleolithicum – Nieuwe tijd wordt geadviseerd om een dubbelbestemming archeologie op te nemen die in lijn is met het huidige bestemmingsplan. Vanwege hernieuwd inzicht in het gebruik van beekdalen is het advies om deze verwachting ook over te nemen voor het gedeelte van het plangebied dat binnen het huidige bestemmingsplan een lage archeologische verwachting heeft. Vanwege de verwachtte overschrijding van de voorgestelde onderzoeksgrenzen adviseert Transect een vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van een inventariserend veldonderzoek door middel van een verkennend booronderzoek. Dit kan het beste worden uitgevoerd door middel van één boorraai die de loop van de toekomstige weg volgt.

Beoordeling

Het rapport voldoet nog niet aan de eisen uit de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. In het vooronderzoek is de erfgoedkaart van de gemeente Valkenswaard onvoldoende geraadpleegd. Zo ontbreken er een archeologische vindplaats net ten zuidwesten van het plangebied. Verder wordt uit de erfgoedkaart duidelijk dat de archeologisch hoge verwachting hier gebaseerd is op de ligging van de oude open akkers. Daarnaast is het meest relevante onderzoek, het bureau- en booronderzoek, eveneens uitgevoerd door Transect¹, niet geraadpleegd en is de archeologische verwachting niet volledig. Door bovenstaande is het eveneens niet goed mogelijk een diepte te bepalen, waarop archeologisch onderzoek nodig is.

Vanwege de brede verwachting van het plangebied (waaronder de aanwezigheid van een landweer), kunnen wij wel instemmen met het advies dat nader onderzoek nodig is. Wij hebben echter problemen met de geadviseerde onderzoeksmethode. Voor de aanleg van de N69 zijn op zeer korte afstand van het plangebied al boringen gezet, waarna een proefsleuvenonderzoek is geadviseerd. Aangezien de bodemopbouw in het huidige plangebied weinig zal verschillen van de bodemopbouw onder de toekomstige N69, zou een nieuw booronderzoek naar verwachting weinig nieuwe informatie opleveren. Het zou daarom beter zijn om uit te gaan van proefsleuvenonderzoek, ook omdat boringen naar archeologische waarden hier geen zin heeft. In tegenstelling tot wat op p. 19 wordt beweerd, komen hier vrijwel geen archeologische lagen met strooiingen van houtskool en aardewerk voor. Verkennende boringen hebben dan ook alleen zin als er diepgaande verstoringen worden verwacht of als er sprake is van alleen steentijd verwachting.

Wij hebben verder de volgende opmerkingen ter verbetering van het rapport:

- Geomorfologie en maaiveldhoogte

¹ Archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek Grenscorridor N69, gemeenten Bergeijk, Valkenswaard en Veldhoven (Transect-rapport 376), auteurs A.A. Kerkhoven en H.G. Pape, 1-5-2014.

In het vooronderzoek is de erfgoedkaart van de gemeente Valkenswaard onvoldoende geraadpleegd. Er is feitelijk alleen gekeken naar de archeologische beleidskaart en niet naar de kaarten van het fysisch, archeologisch en historisch landschap met bijbehorende informatie uit de erfgoedcatalogus.

- 7. Archeologische verwachtingen en bekende waarden
 - Hier ontbreekt een verwijzing naar het door Transect uitgevoerde bureauonderzoek in het kader van de aanleg van de N69.
 - *dat de bodemopbouw waarschijnlijk bestaat uit een eerddek met direct hieronder een Chorizont.*
De bodemopbouw is toch al bekend uit het door Transect uitgevoerde booronderzoek. Graag deze gegevens hier opnemen en de bijbehorende afbeeldingen hier gebruiken.
- In hoofdstuk 9 moet specifiek ook de hoge archeologische verwachting voor de landweer, die ongetwijfeld het plangebied doorsnijdt, beschreven worden.
- 10. Conclusie en advies
worden verwacht in de top van de C-horizont, verwacht vanaf 30 cm-Mv.
Raadpleeg voor de correcte diepte het eerder uitgevoerde bureau- en booronderzoek.

Wij vragen het rapport aan te passen op basis van bovenstaande informatie en daarbij de juiste archeologische inzichten te gebruiken.

Selectieadvies

Wij zijn van mening dat het plangebied nog niet in voldoende mate archeologisch is onderzocht waardoor nog niet vaststaat of hier sprake is van waardevolle archeologische resten waarmee rekening moet worden gehouden bij de uitvoering van de werkzaamheden. Gezien de geplande grootschalige bodemingrepen in het plangebied in relatie tot de hoge en middelhoge archeologische verwachting, is de kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische vindplaatsen groot. Er zal dan ook nader archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn om deze mogelijk aanwezige waarden in beeld te krijgen. Wij adviseren daartoe een karterend en waarderend archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven (conform protocol Proefsleuven KNA 4.0, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de gemeente Valkenswaard) uit te voeren, daar waar in het plangebied bodemingrepen plaatsvinden. Hiermee kan de kwaliteit, aard, datering, omvang en diepteligging van de vindplaats worden vastgesteld. Het vervolgonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen. Op basis van de uitkomsten van dit archeologische onderzoek beslist de gemeente of de archeologische waarden in voldoende mate zijn vastgesteld.

BIJLAGE

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetsers zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- Gemeentelijke erfgoed- en archeologiekaarten
- Gemeentelijk archeologie- en erfgoedbeleid
- Minimale richtlijnen t.b.v. (de rapportage van) een archeologisch onderzoek in Noord-Brabant (april 2011)
- Regionale en Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- Gemeentelijke erfgoedmeetlat
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.0
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad Proefsleuvenonderzoek
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Leidraad Standaard archeologische monitoring
- Kennisdocument “Optimale strategieën voor het opsporen van Steentijdvindplaatsen met behulp van booronderzoek. Een statistisch perspectief”
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PVE
- Literatuur m.b.t. de regio voor zover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen